

SA EESTI MEREMUUSEUMI KOGUMISPÕHIMÕTTED

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. Kogumispõhimõtete eesmärk	5
1.1. Kogumise eesmärk	5
1.2. Kogumispõhimõtete kehtivusaeg ja muutmise põhimõtted	5
1.3. Alusdokumendid	5
2. Kogude kujunemise ajaloost ja uurimisseisust	5
3. Muuseumi kogumistegevuse üldpõhimõtted	7
3.1. Kogumispiirkond	7
3.2. Koostöö teiste muuseumide ja asutustega	7
3.3. Kogumist piiravad asjaolud	8
3.4. Kogude täiendamise meetodid ja kriteeriumid	8
3.4.1. Muuseumikogusse materjalide vastuvõtmise kriteeriumid	8
3.4.2. Abikogusse vastuvõtmise kriteeriumid.....	9
4. Kogude hetkeseis ja täiendamisvajadus	9
4.1. Fotokogu	10
4.1.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	10
4.1.2. Spetsiifilised täiendamis põhimõtted ja täiendamisvajadus	11
4.2. Dokumentide ja trükiste kogu	11
4.2.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	11
4.2.2. Spetsiifilised täiendamis põhimõtted ja täiendamisvajadus	12
4.3. Ajalooliste esemete kogu	12
4.3.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	12
4.3.2. Mudelikogu	13
4.3.2.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis.....	13
4.3.2.2. Spetsiifilised täiendamis põhimõtted ja täiendamisvajadus	13
4.3.3. Etnograafiakogu	13
4.3.3.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis.....	13
4.3.3.2. Spetsiifilised täiendamis põhimõtted ja täiendamisvajadused.....	14
4.3.4. Meretehnika kogu	14
4.3.4.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis.....	14
4.3.4.2. Spetsiifilised täiendamis põhimõtted ja täiendamisvajadus	15
4.3.5. Tekstiilikogu	15

4.3.5.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	15
4.3.6. Märgikogu	15
4.3.6.1. Uurimisseis ja kogu kirjeldus.....	15
4.3.6.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	15
4.3.7. Mererelvastuse kogu.....	16
4.3.7.1. Kogu kirjeldus ja uurimistegevus.....	16
4.3.8. Ajaloolised esemed	16
4.3.8.1. Uurimisseis ja kogu kirjeldus.....	16
4.3.8.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	16
4.4. Allveearheoloogia kogu.....	17
4.4.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	17
4.4.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	17
4.5. Kunstikogu.....	18
4.5.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	18
4.5.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus.....	18
4.6. Merekaardikogu	19
4.6.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	19
4.6.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	19
4.7. Fondiraamatukogu.....	19
4.7.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	19
4.7.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	19
4.8. Väärismetallikogu.....	20
4.8.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	20
4.8.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadused	20
4.9. Auviste kogu.....	20
4.9.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis	20
4.9.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	20
4.10. Veesõidukite kogu	20
4.10.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis.....	20
4.10.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus	21
5. Kogude täiendamise protseduur	21
5.1. Kogumistöö planeerimine ja läbiviimine	21
5.2. Museaalide omandamise viisid	21
5.2.1. Annetamine	21
5.2.2. Ostmine.....	21

5.2.3. Museaalide hoiuleandmine	22
5.3. Museaalide vastuvõtmine	22
5.4. Muuseumikogu ümberkomplekteerimine ja museaalide kogust väljaarvamine	22

SISSEJUHATUS

1. Kogumispõhimõtete eesmärk

Sihtasutuse Eesti Meremuuseum (edaspidi muuseum) kogumispõhimõtete eesmärk on:

- 1) tagada muuseumi põhimäärusest tulenevate ülesannete täitmine;
- 2) teavitada avalikkust muuseumi kogumistegevuse põhimõtetest.

1.1. Kogumise eesmärk

Muuseum kogub esemeid, fotosid, dokumente, trükiseid, kunstiteoseid, merekaarte ja mälestusi, mis on seotud Eesti merendusajaloo ja -kultuuriga. Kogumise eesmärk on säilitada ja vahendada teadmisi, mis aitavad Eesti merendusajalugu lahti mõtestada.

1.2. Kogumispõhimõtete kehtivusaeg ja muutmise põhimõtted

Käesolev kogumispõhimõtete dokument on koostatud tähtajatult. See vaadatakse üle iga kolme aasta järel ning täiendatakse vastavalt vajadusele. Kogumispõhimõtted on iga-aastaste tööplaanide koostamise aluseks. Kogumispõhimõtete uuendamist ja täiendamist koordineerib peavarahoidja koostöös kogude täiendamise komisjoniga ja selle kinnitab juhatuse liige. Käesoleva dokumendi juurde on koostatud kogumise tegevuskava, mis igal aastal üle vaadatakse.

1.3. Alusdokumendid

Muuseumi kogumispõhimõtted lähtuvad muuseumiseadusest, Sihtasutuse Eesti Meremuuseum põhimäärusest, arengukavast, teadusstrateegiast ja näituste plaanist ning ICOM-i muuseumide eetikakoodeksist.

2. Kogude kujunemise ajaloost ja uurimisseisust

Eesti Meremuuseum loodi Veeteede Valitsuse sihtasutusena eesmärgiga jäädvustada ja säilitada merendusajaloolist kultuuripärandit. Muuseumi kogudele pandi Veeteede Valitsuses alus aastaid enne sihtasutuse ametlikku registreerimist ja avamist 1935. aastal. Sellest ajast on muuseum kogunud erinevates vormides merendusajaloolise kultuuriväärtusega esemeid ja mälestusi, näiteks fotosid, dokumente, jooniseid, merekaarte, esemeid ja raamatuid. Meremuuseumi kogude kujunemise uurimiseks ajavahemikus 1929–1940 on kõige olulisem allikas muuseumi dokumendikogus säilitatav asutuse tegevust kajastav dokumentatsioon,¹ eriti muuseumi varade raamatud, raamatukogu nimekiri ja muuseumi

¹ MM 2170:1-226 D.

aastaruanded.²

Meremuuseumi juhataja Madis Mei (1870–1940) avaldas 1930. aastate teisel poolel regulaarselt ülevaateid muuseumi kogu täiendamiseks Eesti Laevanduse Aastaraamatus ja ajakirjas Laevandus ja Kalaasjandus.³ 1920.–1930. aastatel ilmusid ajakirjanduses sageli ülevaated meremuuseumi tegevuse ja kogumisaktsoonide kohta.⁴ Meremuuseumi kogu kujunemisest 1930. aastatel on kirjutanud Liisi Rannast-Kask.⁵

Pärast Nõukogude okupatsiooni algust Eestis likvideeriti meremuuseum Eesti Riikliku Merelaevanduse ülema 4. novembri 1940. aasta käskkirja alusel. Muuseumi varad viidi hoiule Kiek in de Kōki. Pärast Teist maailmasõda sai varade ametlikuks hoidjaks Tallinna Linnamuuseum, osa meremuuseumi kogudes olnud materjalist viidi Haapsalu ja Saaremaa koduloomuuseumidesse. Eesti Riiklik Meremuuseum taasasutati 1. juulil 1961. aastal, suur hulk kogudes olnud materjalidest jõudis varade üleandmise kaudu meremuuseumisse tagasi.

Aastal 1981 avatud ning restaureeritud Paksu Margareeta kompleksi planeeritud hoidlad jäid välja ehitamata. Hoidlate puudumise tõttu olid muuseumi kogud aastatel 1978–2002 erinevatel rendipindadel pakituna ning neid koliti tihti. Nii dokumendi- kui ka fotokogu said 1978.–1979. aastal ajutises hoiuruumis Vilde tee 13a osaliselt kahjustada. Seoses kogude raskendatud kasutamise ja koguhoidjate puudumisega ei viidud ajavahemikul 1984–2003 muuseumi kogudes läbi dokumenteeritud inventuure.

Olukord paranes ajutiselt 2003. aastal, kui dokumendi-, kunsti-, raamatute ja merekaartide kogu koliti ja hoiustati uude statsionaarsesse hoidlasse Paksus Margareetas. 2004. aastal

² MM 2170:1-5 D; MM 2170:10 D; MM 2259:97 D; MM 2259:103 D.

³ Mei, M. Meremuuseum. – Eesti Laevanduse Aastaraamat 1936. Toim A. Gustavson, E. Past. Tallinn: Tallinna Merekooli lõpetanud kaugesõidukaptenite ühingu kirjastus, 1936, lk 135–138; Mei, M. Meremuuseum. – Eesti Laevanduse Aastaraamat 1937. Toim A. Gustavson, E. Past. Tallinn: Tallinna Merekooli lõpetanud kaugesõidukaptenite ühingu kirjastus, 1938, lk 115–118; Meremuuseumi kataloog. Koost M. Mei. Tallinn: Meremuuseumi väljaanne, 1937; Mei, M. Meremuuseum. – Merendus, nr 1, 1935; Gustavson, A. Meremuuseum sihtasutuseks. – Laevandus ja Kalandus, nr 1/2, 1935; Past, E. Meremuuseumi tuleks täiendada viikingi ajastu esemetega. – Merendus, nr 5, 1935; Past, E. Eesti mereajaloo esemete ja mälestuste päästmiseks on vaja kiiret ja jõulist aktsiooni. – Laevandus ja Kalandus, nr 6, 1936.

⁴ Mere muuseum asutamisel. Koolidele õppewahendiks ja laevanduse propageerimiseks. – Rahva Sõna, 30.06.1929; Laevad – pudelis. Mereasjanduse muuseumile valmistatakse mudeleid. – Waba Maa, 28.08.1929; Tallinna asutatakse meremuuseum. – Waba Maa, 29.08.1931; Tallinna asutatakse meremuuseum. – Päewaleht, 2.09.1931; Mida näha meremuuseumis. – Sõnumed, 14.12.1931; „Siidilipp ja hõbepurjed...“. – Esmaspäev, 21.12.1931; Meremuuseum asutamisel. – Waba Maa, 27.01.1932; Meremehed wanawara korjama. – Sõnumed, 14.07.1932; Tänuavaldus. – Pärnu Päevaleht, 29.12.1932; Kalandusnäitus avatakse neljapäeval. – Päewaleht, 10.05.1933; Auhinnad kalandusnäitusel. – Waba Maa, 14.05.1933; Annetus meremuuseumile. – Waba Maa, 10.09.1933; Meremuuseumi loomine hoos. – Pärnu Päevaleht, 22.09.1933; Meremuuseum vajab esemeid. – Waba Maa, 22.09.1933; Kolm tuba täis meremehe elu. – Postimees, 24.04.1934; Kuidas leiti Peeter Suur. – Päewaleht, 6.07.1934; Öduselaew „Johannes“. – Tallinna Post, 13.07.1934; Kuidas kapten L. Rosen kullalaeva otsis. – Waba Maa, 23.08.1934; Muuseum Tallinna sadamasse. – Waba Maa, 01.11.1934; Meremuuseum avatakse 24. veebruariks. – Waba Maa, 6.02.1935; Tallinna avatakse meremuuseum. – Postimees, 16.02.1935; Meremuuseum sihtasutusena Tallinna. – Päewaleht, 21.02.1935; Neptuni riigis. – Rahvaleht, 22.02.1935; Meremuuseum avati. – Esmaspäev, 24.02.1935; Üheksasada numbrit mere valdkonnast. – Postimees, 10.03.1935.

⁵ Rannast-Kask, L. Eesti Meremuuseum aastatel 1931–1940. – Kogukonna kaasamine teemamuuseumide tegevusse. Eesti Meremuuseumi toimetised 8. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2017, lk 60–77.

võeti tööle koguhoidjad. Muuseumi ajalooliste esemete kogu hoiustati 2009. aastal Lennusadamas meremuuseumi hoidlaks kohandatud hoonesse. Alates 2014. aastast hoiustatakse meremuuseumi kogusid nii Lennusadamas kui ka erinevatel rendipindadel. Muuseumi kogusid on alates 2004. aastast regulaarselt inventeeritud ja süstematiseeritud. Inventuurid toimuvad kogude kaupa, iga museaal kontrollitakse üle kord viie aasta jooksul. Meremuuseumi kogudes olevad materjalid väärivad põhjalikumat analüüsi ning avalikkusele tutvustamist. Lisaks siiani ilmunud kogudes olevaid materjale tutvustavatele artiklitele⁶ ja kataloogidele koostatakse alates 2020. aastast inventuurijärgseid muuseumi kogude analüüsi. Analüüside eesmärk on uurida muuseumi kõiki alakogusid kui tervikuid museaali tüüpide, esindatud teemade ja säilivuse lõikes ning kõrvutada meremuuseumi kogudes olevat materjali teiste Eestis sama tüüpi materjale koguvate muuseumide kogudega. Analüüsid on sisendiks muuseumi kogusid tutvustavate kataloogide koostamisel. Sisuline uurimus kogude kohta aitab täpsustada edaspidist kogumisvajadust, teha muudatusi kogumiskavas ja planeerida vajadusel museaalide kogust väljaarvamist ning alakogude vahel ümberpaigutamist.

3. Muuseumi kogumistegevuse üldpõhimõtted

3.1. Kogumispiirkond

Muuseumi kogumispiirkonnaks on eeskätt Eesti rannikualad ja saared.

3.2. Koostöö teiste muuseumide ja asutustega

Eesti Meremuuseum teeb kogumisel süstemaatilist koostööd järgmiste muuseumidega: SA Saaremaa Muuseum, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid, SA Hiiumaa Muuseumid, SA Rannarootsi muuseum, SA Rannarahva Muuseum, SA Pärnu Muuseum, Käsmu Meremuuseum, Eesti Rahva Muuseum, SA Eesti Ajaloomuuseum, Tallinna Linnamuuseum, Forum Marinum, Rootsi Meremuuseum, Soome Merekeskus Vellamo. Muuseumi töötajad on teadlikud merendusega seotud materjalide kogumise ning komplekteerimise põhimõtetest Rahvusarhiivis, Tallinna Linnaarhiivis ja Eesti Rahvusraamatukogus.

Sarnase teemavaldkonnaga või lähipiirkonnas tegutsevates muuseumides (SA Saaremaa Muuseum, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid, SA Hiiumaa Muuseumid, SA Rannarootsi muuseum, SA Rannarahva Muuseum, SA Pärnu Muuseum, Käsmu Meremuuseum ja Tallinna Linnamuuseum) viiakse läbi piirkonnapõhist kogumist, mis on merenduse temaatika kogumise osas valikuline ja passiivne. SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum kogub professionaalse veesporti temaatikat, kuid ei kogu sellega seotud veesõidukeid. Eesti Sõjamuuseumi – kindral Laidoneri muuseumiga on kokkulepe, et meremuuseum rakendab nüüdisaegsete mereväe vormide kogumisel aktiivset

⁶ Nt Eero, A. Jäämurdja „Suur Tõll“ materjalid Eesti Meremuuseumi kogudes. – Suur Tõll – muuseumlaev või laevmuuseum? Eesti Meremuuseumi toimetised 7. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2014, lk 211–233.

kogumistegevust.

Kui muuseumile pakutakse materjale, mis ei vasta käesolevas kogumispoliitikas määratletud põhimõtetele, tehakse üleandjale ettepanek anda materjal mõnele teisele, pakutud materjaliga paremini seostuvale mäluasutusele. Kõrge kultuuriväärtusega esemete puhul võib muuseum, teavitades eelnevalt materjali pakkujat oma tegevusest, ühendust võtta mõne teise muuseumiga, et selgitada, kas üleantavad esemed pakuvad sellele huvi.

3.3. Kogumist piiravad asjaolud

Muuseum ei võta vastu esemeid, (i) mis on väga kahjustunud ja mille restaureerimine on küsitav ning mille seisund võib seeläbi kahjustada teisi hoidlas olevaid museaale; (ii) mille säilitamiseks puuduvad vajalikud ressursid; (iii) kui nende üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi põhitegevuse ja huvidega; (iv) mis rikuksid kehtivaid seadusi ja/või ICOM-i eetikakoodeksi põhimõtteid; (v) mis on identsed või väga sarnased juba olemasolevate esemetega, välja arvatud juhul, kui olemasolev ese on väga kahjustunud või sellest on säilinud ainult fragmendid.

Lisaks eelnevale võib muuseum keelduda annetuse, kingituse, pärandi või teise muuseumi tervikkogu museaalina arvelevõtmisest, kui see ei vasta muuseumi arengukavale ja kogumispoliitikale.

3.4. Kogude täiendamise meetodid ja kriteeriumid

Muuseumi kogumistegevus koosneb aktiivsest ja passiivsest kogumisest.

Aktiivse kogumistegevuse all mõistetakse muuseumi organiseeritud välitöid, digitaalsete kogumiskeskondade kasutamist, temaatilisi üleskutseid ja kampaaniaid, museaalide tellimist.

Passiivse kogumistegevuse all mõistetakse olukorda, kus muuseumitöötajad ise ei võta midagi aktiivset ette, et saada teada museaali omaniku ja temale kuuluva olemasolust. Passiivselt kogutud on museaalid, mis on muuseumile annetatud, müüdnud või saabunud juhuleiuna.

3.4.1. Muuseumikogusse materjalide vastuvõtmise kriteeriumid

Muuseumikogusse vastuvõtmisel lähtutakse järgmistest kriteeriumidest.

Muuseum kogub materjale:

- millel on kultuurilooline väärtus ja mis on seotud Eesti merendusega;
- mis on olulised muuseumi kogude terviklikkuse ja kogumise järjepidevuse seisukohast;
- mis on kasutatavad teadustöös ja/või näitusetevuses;
- mille vastuvõtmiseks ja säilitamiseks on muuseumil ressursse;
- mille kohta on teada kasutuskoht ja -aeg, võimalusel kuuluvus.

Muuseumi põhikogusse vastuvõtmisel lähtutakse kaheksast kriteeriumist, millele vastavuse üle otsustab muuseumi hindamiskomisjon. Muuseumikogusse vastuvõtmiseks ei pea objekt vastama samaväärselt kõikidele kriteeriumidele.

1. Ajalooline olulisus – kajastab seotust inimeste, sündmuste ja teemadega. Selle kriteeriumi alla kuuluvad ka kindlate tegevusalade, majandusharude või eluviisidega seotud objektid. Laiemas vaates kajastavad need objektid ajaloolist arengut.
2. Esteetiline olulisus – esteetilise väärtuslikkuse võib objektile anda kunstiline töötlus, stiil, tehniline meisterlikkus või ilu. Kriteerium on sobivaim kunstiteoste ja käsitööesemete puhul.
3. Teaduslik olulisus – objektil on suur potentsiaal tulevaseks uurimistööks.
4. Sotsiaalne olulisus – objekti või kollektsiooni säilimist peab oluliseks mõni merendusega seotud kogukond. Esemed on seotud selle kogukonna identiteedi ja sotsiaalse sidususega.
5. Päritolu – info objekti või kollektsiooni omanike ja kasutamise konteksti kohta. Lisab objektile teaduslikku ja ajaloolist väärtust.
6. Haruldus – haruldane, ebatavaline või kindlat tüüpi eseme suurepärase näidis.
7. Terviklikkus, täielikkus ja seisund – kas objekt on terve, ilma suuremate kahjustusteta, terviklik või originaalilähedases seisundis. Muutused, ümberehitused, kulumisjäljed võivad aga suurendada objekti väärtust, kuna on osaks selle ajaloost.
8. Kasutatavus – objekti või kollektsiooni abil on võimalik interpreteerida sündmusi, ajaloolisi teemasid, kogemusi, inimesi, struktuure, piirkondi ja tuua välja nende eripäraseid aspekte. Selle kriteeriumi järgi hinnatakse objekti kasutatavust ka näitustel ja/või haridusprogrammides.⁷

3.4.2. Abikogusse vastuvõtmise kriteeriumid

Abikogusse võetakse esemeid, fotosid, käsikirju, dokumente, auviseid, digimaterjale jne, mis ei vasta põhikogusse vastuvõtmise kriteeriumidele, kuid vääriavad säilitamist haridusliku või näitusetevõtmise eesmärgil. Abikogusse võib vastu võtta ka objekte, mille väärtuslikkus on ebaselge, kuid võib selguda hilisema uurimise käigus. Abikogu ei kuulu muuseumi põhikogu koosseisu, selle üle peetakse muuseumisisest arvestust.

4. Kogude hetkeseis ja täiendamisvajadus

Sihtasutuse Eesti Meremuuseum põhiülesanne on Eesti merendusajalooga seonduvate materjalide kogumine, säilitamine, uurimine ja avalikkusele vahendamine. Esimene muuseumikogu analüüs viidi läbi 2012. aastal. Selle tulemusel selgus, et viimaste aastakümnete jooksul on teatud teemade puhul olnud kogumistegevus juhuslik. Seetõttu tuleb kogude järjepidevuse ja uurimistegevuse huvides süvendatult koguda teemasid, mille esindatus on seni olnud lünklik, ning neid, mille kogumine kaugemas tulevikus võimatuks osutub (nt väliseesti merendusajalooga seotud materjalid). Järgmine muuseumikogu analüüs toimub 2024. aastal, kui enamik alakogude sisulisi analüüse on valmis. Aktiivset kogumistegevust (välitõid, intervjuusid, kogumiskampaaniaid jms) teeb muuseum

⁷ Konsa, K. Artefaktide säilitamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 27–30.

nüüdisaja (alates 1991) materjalide osas, uurimis- või näitustegevusega võidakse lühiajaliselt aktiivselt koguda ka varasemaid materjale, mida üldjuhul kogutakse passiivselt.⁸ Muuseumi kogumistegevusest aastatel 1991–2015 on kirjutanud Eesti Meremuuseumi toimetistes ilmunud artiklis Feliks Gornischeff.⁹

Peamised kogumissuunad:

1. Merenduslikud organisatsioonid ja merendusettevõtted
2. Meremehed ja meremeeste eluolu
3. Liinilaevandus
4. Sadamad
5. Navigatsioon
6. Laeva- ja paadiehitus
7. Kalandus
8. Tööd laevas ja sadamas
9. Mereharidus
10. Merepääste
11. Meresõjandus
12. Polaaruurimine
13. Väliseesti merendus

Muuseum ei kogu järgmisi teemasid:

1. Tänapäevased veesportdivahendid
2. Rannarahva elu tänapäeval
3. Väikesaared tänapäeval
4. Vesilennundus tänapäeval
5. Mererelvastus tänapäeval
6. Sisevete laevandus
7. Sisevete kalandus

4.1. Fotokogu

4.1.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Fotokogus on 1.01.2021 seisuga 45 672 museaali, sealhulgas 309 klaasnegatiivi ja 2 ferrotüüpi, lisaks umbes 3000 rullfilmi negatiive.

Suure osa muuseumi fotokogus olevast materjalist moodustavad fotod laevadest, sadamatest ja meremeestest. Enamiku kogus olevate museaalide seisund on hea või rahuldav. Kuigi fotokogu leiab palju kasutust näituse- ja uurimistegevuses, on kogu terviklikult läbi uurimata, 2000. aastatel on valminud analüüs meremuuseumi fotokogus

⁸ Täpsem kogumisteemade nimekiri on kirjeldatud kogumistegevuse tööplaanis.

⁹ Gornischeff, F. Eesti Meremuuseumi kogumistegevusest aastatel 1991–2015. – Kogukonna kaasamine teemamuuseumide tegevusse. Eesti Meremuuseumi toimetised 8. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2017, lk 78–103.

olevatest tsüanotüüpia fotodest.¹⁰ Fotokogu üldine sisuanalüüs valmib 2024. aastal, tulevikus on eesmärk uurida muuseumi fotokogus olevaid kollektioone süvitsi vastavalt näitusekavale või teadusstrateegiale.

Fotokogu tüüpiline aines:

1. 19. saj II pool – 1917. aasta: fotod meremeestest, purje- ja aurulaevadest, tuletornidest, mereharidusest, purjespordist ja sadamavaadetest.
2. 1918–1940: fotod meremeestest, kalapüügist ja rannarahva elust, salapiirituseveost, purje- ja aurulaevadest, päästejaamadest/päästetöödest, süvendustöödest, tuletornidest, mereharidusest, Eesti mereväest, meremuuseumi ekspositsioonist, purjespordist, jahtklubidest, sadamavaadetest, vesilennundusest.
3. 1941–1945: fotod meremeestest, sadamavaadetest, meresõjandusest. Sellest perioodist on kogus kõige vähem fotosid.
4. 1946–1991: fotod meremeestest, auru- ja mootorlaevadest, laevaehitusest/-remondist, meremuuseumi töötajate välitöödest, kalurikolhoosidest ja kalandusettevõtetest, purjespordist ja sadamavaadetest, väliseesti laevandusest, Tallinna Merekoolidest, Meremuuseumi sündmustest, Keijo Poloni kollektsoon.¹¹
5. 1991–2012: fotod tuletornidest ja navigatsioonitähistest, rannasadamatest, piirivalvelaevadest, allveelaeva Lembit remondist, meremuuseumi sündmustest.
6. 2013–2020: fotod jäämurdjast Suur Tõll, Lääne- ja Põhja-Eesti sadamatest.

4.1.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Muuseum kogub fotosid, fotonegatiive, digifotosid ja postkaarte, eelistatud on originaalfotod ja negatiivid.
2. Fotode ja postkaartide valikul lähtutakse informatiivsusest, arvelevõtmisel võib määrav olla ka tekstiline info.
3. Koopiafotosid võetakse arvele ainult siis, kui need sisaldavad unikaalset teavet. Valguskoopiaid kogusse ei võeta.
4. Valdkonnad, mida aktiivselt juurde ei koguta, kuna fotosid on piisavalt, puudub järjepidevus või neid koguvad teised muuseumid: purjesport, kohaliku tähtsusega piirkondlikud sündmused, rannarahva elu alates 1992. aastast, väikesaarte loodusvaated, suvitamine.
5. Kogu täpsem täiendamisvajadus on toodud välja muuseumi kogumisplaanis.

4.2. Dokumentide ja trükiste kogu

4.2.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Dokumentide ja trükiste kogus on 1.01.2021 seisuga 36 018 museaali, kogu üldseisund on

¹⁰ Eero, A. Meremuuseumi fotokogust. Käsikiri Eesti Meremuuseumi valduses, dateerimata.

¹¹ Soome päritolu merendushuvilise Keijo Poloni kollektsoon sisaldab nii laevade postkaarte kui ka merenduslikke dokumente. Eesti Meremuuseumis oli Keijo Poloni kogu põhjal 20.11.2013–26.11.2014 avatud näitus „Laevapostkaartide lummuses“.

rahuldav.¹² Kuigi meremuuseumi dokumendikogu kasutatakse aktiivselt uurimistööks, ei ole kogu tervikuna uuritud. Seni on ilmunud ülevaated kogus säilitatavatest mälestustest, Eesti Meremeeste Uniooni kartoteegist ja meremeeste kirjadest.¹³ Trükiste kogust on avaldatud ülevaatlik uurimus Teise maailmasõja eelsete kilukarpide etiketidest.¹⁴

Meremuuseumi dokumendikogu sisaldab asutuste ja organisatsioonide materjale (nt Veeteede Amet, Eesti Riiklik Merelaevandus, Eesti Kaptenite Klubi, Eesti Meremeeste Union, Tallink, Mereveteranide Koondis), sadamate ja tuletornide jooniseid ja plaane, kirjavahetusi, meremeeste dokumente, laevade dokumentatsioone, kalandusega seotud tootenäidised, mälestusi, mereteemalist folkloori ja meremuuseumi enda ajalugu (käsikirju, plakateid, pileteid, kutseid jms) ning maakaarte.

Meremuuseumi dokumendikogus on materjale nii Eesti tuntud merendustegelastest (nt Johan Pitka, Arved Mägi, perekonnad Mei, Valter ja Leisberg) kui ka tavameremeestest. Kogus on unikaalseid materjale, mis on omased ainult teatud ajalooperioodile (konspektid, logiraamatud, laulikud).

4.2.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Tervikarhiivide vastuvõtmisel lähtutakse säilitamisvõimalustest ning arhiivi teaduslikust ja ajaloolisest väärtusest. Kogu täpsem täiendamisvajadus on toodud välja muuseumi kogumisplaanis.
2. Muuseum ei kogu nende asutuste dokumente, mis on määratud oma arhiive üle andma Rahvusarhiivile või Tallinna Linnaarhiivile.
3. Dokumendikogu ei täiendata aktiivselt järgmiselt teemadel: kalandus Nõukogude perioodil, võistlussporti puudutavad dokumendid (kogub SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum), Nõukogude perioodi aukirjad, diplomid ja tootenäidiseid.

4.3. Ajalooliste esemete kogu

4.3.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Ajalooliste esemete kogus on 1.01.2021 seisuga 8694 museaali. Ajalooliste esemete kogu on jagatud järgmisteks alakogudeks: mudelikogu, etnograafiakogu, meretehnika kogu, tekstiilikogu, märgikogu, mererelvastuse kogu ja ajaloolised esemed. Kogusse kuuluvad laevamudelid, navigatsiooniriistad, laevaehitustööriistad, laevade detailid, santsukastid, meremeeste rõivad, roolirattad, ankrud, suveniirid, meremeeste käsitöö, märgid/medalid, mererelvastus, maketid, tuletornide seadmed, kalapüügivahendid, lipud ja vimplid, meremuuseumi ajalugu puudutavad esemed.

¹² Nõukogudeaegsel ebakvaliteetsel paberil ja trükimasinal kirjutatud dokumendid vajavad lähiajal digiteerimist, kuna nendel olev informatsioon aja jooksul tuhmub ja hävineb.

¹³ Dresen, U. Meresõidu mälestused meremuuseumis. – Eesti Laevanduse Aastaraamat. Tallinn, 1996, lk 99–107; Pärna, A. Eesti Meremeeste Unionist (EMU). – Eesti Meremuuseumi toimetised 4. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus 2004, lk 83–87; Saar, T. Meremeeste kirjavahetus Eesti muuseumides ajalooallikana. – Eesti Meremuuseumi toimetised 6. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2012, lk 52–89.

¹⁴ Saar, T., Mikk, R. Kilulinna kokaraamat. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus, 2014.

4.3.2. Mudelikogu

4.3.2.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Mudelikogus on 1.01.2021 seisuga 347 museaali. Mudelikogusse kuuluvad laevade mudelid, sealhulgas poolmudelid, tehase mudelid, mudelid pudelis, dioraamid ja tuletornide ja meremärkide maketid.

Laevamudelite kogu ja selle kujunemist on uurinud ja kirjeldanud teadur Ants Pärna.¹⁵ Paksu Margareeta uue ekspositsiooni jaoks mudelite tellimise protsessi 2019. aastal on oma ettekandes tutvustanud Teele Saar.¹⁶ Mudelikogu inventuurijärgne sisuanalüüs valmis 2020. aasta lõpul.¹⁷ 2021. on ilmunud neli mudelikogu tutvustavat kataloogi.¹⁸

4.3.2.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogutakse Eesti merendusajaloo seotud laevade, paatide, tuletornide ja meremärkide mudeleid.
2. Kogumisel lähtutakse informatiivsusest ja autentsusest.
3. Varasemast kogumistegevusest enam on oluline ka mudelimeistrite pärandi talletamine.

4.3.3. Etnograafiakogu

4.3.3.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Etnograafiakogus on 1.01.2021 seisuga 1461 museaali. Meremuuseumi etnograafiakogusse kuuluvad Eesti randlaste, laeva- ja paadiehitajate ning meremeeste poolt kuni 20. sajandi keskpaigani valmistatud ja kasutatud esemed (v.a navigatsiooniriistad, auru- ja mootorlaevadel kasutatud meretehnika, tööstusliku kalapüügi vahendid, etnograafilised tekstiilesemed). Esemed jagunevad nelja gruppi:

- kalapüügi- ning hülge- ja linnujahi vahendid ning nende osad;
- tööriistad ja -vahendid;
- meremeeste ja randlaste tarbeesemed, käsitöö, meened (sh majapidamisriistad, mööbel, tarbeesemed, jalatsid, aksessuaarid);

¹⁵ Pärna, A. Laevamudelid Eesti Meremuuseumis. – Eesti Meremuuseumi toimetised 3. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2002, lk 87–92.

¹⁶ Saar, T. Making Something from Nothing. The Estonian Maritime Museum's Experience: Ordering New Ship models of Historical Vessels. Ettekanne konverentsil „T2M: Mobilities and Materialities“, Pariis, 2019.

¹⁷ Karu, M. Eesti Meremuuseumi mudelikogu inventuuri analüüs, 2020. Käsikiri Eesti Meremuuseumi valduses.

¹⁸ Karu, M. Eesti Meremuuseumi mudelikogu. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2021; Gornischeff, F. Purjelaevamudelid Eesti Meremuuseumi kogus. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2021; Saar, T. Aurulaevamudelid Eesti Meremuuseumi kogus. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2021; Karu, M. Mootorlaevamudelid Eesti Meremuuseumi kogus. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2021.

- paadid ning paatide ja purjelaevade abivarustus ja osad.

Etnograafiakogu kõige silmapaistvam museaal on 1930. aastate lõpus Hiiumaal ehitatud purjelaeva Triin mast ja puri. Arvukalt on esindatud meremeeste reisikastid, -kirstud ja santsukastid, pootsmanni ja laevaehitaja tööriistakomplektid, kalavõrgud ning võrgumärgid ja -ujukid, purjelaevade nimelauad ja kaunistused. Etnograafiakogu sisuline analüüs valmis 2020. aastal.¹⁹

4.3.3.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadused

1. Etnograafiliste esemete kogu täiendamine on passiivne.
2. Kogu täiendamisel on oluline, et esemel oleks legend ja/või ese täiendaks kogu terviklikkust.
3. Etnograafiliste esemete kogu võiks täiendada hästi legendeeritud ja/või esteetilise lisaväärtusega esemetega, mis aitavad avada teemasid, nagu purjelaevaajastu meremeeste olme ja isiklik elu, veesõidukiehitus.
4. Uue tulmena võiks kaaluda kogumispõhimõtetele vastavate esemete vastuvõtmist seni alaesindatud piirkondadest, näiteks rannarootsi aladelt (Noarootsi, Pakri), põhjaranniku idapoolsest osast ning tugevate paadiehitustraditsioonidega Aksi saarelt.
5. Väheses mahus võib kogu täiendada kogudevahelise ümberpaigutamisega ja muuseumis juba olemasolevate seni arvele võtmata esemete registreerimise tulemusel.
6. Muuseum ei kogu järgmisi esemeid: kalavõrke, sest puuduvad konserveerimis- ja hoiutingimused; võrgumärke, sest need on kogus hästi esindatud ja nende kogumisega tegelevad ka SA Hiiumaa Muuseumid, SA Saaremaa Muuseum, SA Rannarahva Muuseum, Käsmu Meremuuseum.

4.3.4. Meretehnika kogu

4.3.4.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Meretehnika kogus on 1.01.2021 seisuga 899 museaali. Kogu koosneb peamiselt navigatsioonivahenditest, mõõteriistadest, mootoritest, merekooli õppevahenditest ning laevade detailidest ja sisustusest. Meretehnika kogu on põhjalikumalt läbi uurimata. Lähemat käsitlemist ja avalikkusele tutvustamist on leidnud kogus olevad navigatsiooniinstrumendid, mille põhjal on tehtud konverentsiettekandeid. Muuseumi kogus olevaid navigatsiooniinstrumente tutvustav kataloog valmis 2019. aastal.²⁰ Meretehnika

¹⁹ Paavel, E. Eesti Meremuuseumi etnograafiakogu inventuuri analüüs, 2020. Käsikiri Eesti Meremuuseumi valduses.

²⁰ Savomägi, K. Astronomical Navigational Instruments in the Estonian State Maritime Museum, Rara uranographica in Estonia: supplementum (Tartu: Eesti NSV Teaduste Akadeemia W. Struve nimeline Tartu Astrofüüsika Observatoorium, 1986)MM 13263 D; Gornischeff, F., Navigatsiooniinstrumendid Eesti

kogu terviklik sisuanalüüs valmib aastal 2024.

4.3.4.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogutakse Eestiga seotud laevadelt pärinevaid esemeid.
2. Kogu vajab täiendamist nüüdisaegse navigatsioonitehnika, päästetehnika ning Eestis valmistatud ja kasutatud paadimootorite näol.
3. Kogu täpsem täiendamisvajadus selgub peale sisuanalüüsi valmimist.

4.3.5. Tekstiilikogu

4.3.5.1 Uurimisseis ja kogu kirjeldus

Tekstiilikogus on 1.01.2021 seisuga 1031 museaali. Tekstiilikogu moodustavad meremeeste vormiriiete kollektsioon, peakatted ja nende osad, lipud ja vimplid ning etnograafiline tekstiil (nt santsukotid, hülgeküti rõivad).

4.3.5.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogu täiendamisel on oluline, et esemel oleks legend ja/või ese täiendaks kogu terviklikkust.
2. Nüüdisaegsete mereväevormide kogu täiendamisel arvestatakse, et esindatud oleks valik erinevaid vormitüüpe.
3. Kogu täpsem täiendamisvajadus on toodud välja muuseumi kogumisplaanis.

4.3.6. Märgikogu

4.3.6.1. Uurimisseis ja kogu kirjeldus

Märgikogus on 1.01.2021 seisuga 2446 museaali. Märgikogust moodustavad 90% nõukogudeaegsed merenduslike organisatsioonide ja/või teenetemärgid (sh Moskva olümpiamängude Tallinna purjeregati rinnamärgid). Kogusse kuulub kollektsioon Allveelaevastiku Sihtkapitali teenetemärke ja vanametalli annetajamärke. Kogus on esindatud ka tsaariaegsed ja nüüdisaegsed märgid ning medalid. Kogu on tervikuna läbi uurimata, sisuanalüüs valmib 2024. aastal.

4.3.6.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Muuseum kogub neid märke ja medaleid, mis seostuvad kogumispoliitikas määratletud prioriteetsete teemadega.
2. Kogume märke, mis on vajalikud kogu terviklikkuse seisukohalt, näiteks Allveelaevastiku Sihtkapitali märgid.
3. Kogu täpsem täiendamisvajadus on esitatud muuseumi kogumisplaanis.

4.3.7. Mererelvastuse kogu

4.3.7.1. Kogu kirjeldus ja uurimistegevus

Mererelvastuse kogus on 1.01.2021 seisuga 170 museaali. Peamine mererelvastuse kogu uurija on olnud muuseumitöötaja Vladimir Kopelman.²¹ Kogu sisuanalüüs valmib 2025. aastal.

Suurima osa mererelvastuse kogust moodustavad miinid, mürsud ja laevasuurtükid. Samuti on kogus esindatud allveelaevatõrje relvastus, mis sisaldab süvaveepomme, pommiheitjaid ja allveelaevavõrgu poisid.

4.3.7.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Muuseum ei kogu mererelvastust, mille päritolu on teadmata.
2. Muuseum ei kogu nüüdisaegset mererelvastust, sest selle kogumisel puudub meremuuseumis järjepidevus ning seda kogub Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum.
3. Kogu täpsem täiendamisvajadus on esitatud muuseumi kogumisplaanis.

4.3.8. Ajaloolised esemed

4.3.8.1. Uurimisseis ja kogu kirjeldus

Ajalooliste esemete kogus on 1.01.2021 seisuga 2331 museaali. Kogus on erinevad mälestus- ja tarbeesemed, meremuuseumi ajalooga seotud esemed, merendusorganisatsioonide ja laevadega seotud esemed ja meremeeste rituaalidega seotud esemed.

Kogus leiduvate materjalide põhjal on tehtud ettekanne meremeeste käsitööna valminud esemetest ja suveniiridest²² ning antud ülevaade Teise maailmasõja eelsest perioodist pärit kilukarpidest.²³

4.3.8.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Ajalooliste esemete kogu täiendatakse esemetega, mis on oma ajastu tüüpilised näited erinevatest merendusega seotud valdkondadest, näiteks nüüdisaegse kaasaegne meremehe eluoluga seonduv materjal ning tänapäevased kaasaja tarbe- ja mälestusesemed ning sümboolika.
2. Kogu täpsem täiendamisvajadus on esitatud muuseumi kogumisplaanis.

²¹ Kopelmann, V. Muuseumi mererelvastuse püsinäituse kujunemine ja museaalne tähtsus. – Eesti Meremuuseumi toimetised 3. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2002, lk 78–86; Kopelmann, V. Miinid meres ja muuseumis. – Eesti Laevanduse Aastaraamat. Toim E. Kreem. Tallinn: Eesti Meremeeste Liit, 2005, lk 72–78.

²² Savomägi, K. Handicraft and Souvenirs of the Estonian Seamen as Part of Sea Culture (ettekanne), MM 13255 D.

²³ Saar, T., Mikk, R., Kilulinna kokaraamat. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus, 2014.

4.4. Allveearheoloogia kogu

4.4.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Allveearheoloogia kogus on 1.01.2021 seisuga 2172 museaali. Kogus leiduvaid esemeid on uuritud ja analüüsitud erinevates publikatsioonides.²⁴ Allveearheoloogia kogu sisaldab laevavrakkidelt üles toodud esemelist materjali: keraamikat, tarbeesemeid ja erinevaid laevadetaile, samuti rannaäärsetel aladel teostatud päästekaevamistel saadud merendusliku iseloomuga leide, näiteks laevade detaile. Kogu on esemeliselt äärmiselt mitmekesine, sisaldades nii laevade ehitusdetaile, relvi, laevainventari kui ka meeskonna isikliku varustuse hulka kuulunud esemeid.

4.4.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Eesti vrakiregistri koostamise eesmärgil kaardistatakse ja registreeritakse Eesti vetes uppunud laevu. Vastavalt UNESCO veealuse pärandi kaitse konventsioonile tuleks allveepärandi uurimisel eelistada mitteinvasiivseid meetodeid ning leiumaterjali leiupaigast mitte eemaldada. Vee alt välja tuuakse vaid leide, mille säilimine võib jätkuva inimtegevuse või järsult muutunud looduskeskkonna tõttu ohtu sattuda (tuuleparkide rajamine, veealused torujuhtmed jne).
2. Kogu täieneb ka rannikualadelt saadud leidudega, mis pärinevad peamiselt kinnisvaraarenduse käigus teostatud päästekaevamistelt. Tegemist on üldjuhul laevadetailidega, mille leiukonteksti abil on võimalik määrata leiu vanust ja päritolu ning mille säilitamine/konserveerimine on võimalik.
3. Allveearheoloogia kogu täieneb pigem passiivselt ja esemeid võetakse kogusse vastavalt säilitusvõimalustele.
4. Kogu täiendamisel on olulisel kohal materjali ajalooline väärtus.
5. Vee alt toodud puitmaterjali säilitamise ja konserveerimise tingimused puuduvad, mistõttu nendega kogu täiendamine on väga valikuline.
6. Konserveerimist mittevajava materjaliga täiendatakse kogu, kui see omab teaduslikku väärtust ja selle põhjal on võimalik tuvastada vraki vanust ja päritolu ning nimetatud materjali eemaldamine leiukohast on olnud paratamatu.
7. Kogu täiendamisvajadused sõltuvad uurimis- ja näitusetgevusest. Kuivõrd kogu täieneb pigem passiivselt, ei tegeleta süstemaatilise kogumistegevusega. Võimaluse korral võiks eelistada esemeid, mis viitavad igapäevaelule ning töödele laeval,

²⁴ Iives, K. Merenduslik kultuurmaastik ja Maasi laev kui selle element. – Eesti Arheoloogiaajakiri, nr 6/2, 2002; Mäss, V. Mere meelevaldast: Eesti merearheoloogiast aastail 1978–2013. Tallinn: Reves Group OÜ, 2015; Mäss, V., Russow, E. A delivery for a pharmacy? Exceptional collection of Early Modern Age finds from the sea bed of the Tallinn Bay. – Archaeological Fieldwork in Estonia, 2016, lk 211–224; Kraut, A., Mäss, V. Historical wrecks and coastal structure in Kadriorg, Tallinn. Ajaloolised laevavrakid ja kaldarajatis Kadriorus. – Archaeological Fieldworks in Estonia, 2017, 2018, lk 193–206; Lätti, P. Koge. Keskaegse kaubalaeva lugu. – Paks Margareeta. Värav linna ja sadama vahel. Tallinn: Eesti Meremuuseum, AS Äripäev, 2019, lk 137–152; Lätti, P., Roio, M. Koge, Keskaegne kaubalaev = The Cog. A Medieval Merchant Ship. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2020; Ulm, M. Merel kodus, sadamas külas: kesk- ja varauusaegse meremehe igapäevaelu kirjalike ja arheoloogiliste allikate valguses. Magistritöö. Tallinna Ülikool, 2021.

sealhulgas tööriistad, meeskonna isiklikud esemed, taglase detailid jne.

8. Väga vähe on teada Tallinna varauusaegsest sadamast ning sellega piirnevast eeslinnast. Päästekaevamistel leitud merendusliku iseloomuga esemeid (laevade detailid, nt sintelid, naaglid, siisambla liistud; taglase detailid, nt juhvid, siivid, plokid, otsad; tööriistad, kaupmehemärkidega puitesemed), kui neid muuseumile pakutakse, tuleks kogusse vastu võtta eeldusel, et nende leiukontekst on teada.

4.5. Kunstikogu

4.5.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Kunstikogus on 1.01.2021 seisuga 894 museaali. Kogu sisaldab graafikat, õlimaale, akvarell- ja guaššmaale, eskiise ja kavandeid, pliiatsijoonistusi, trükipilte ja siluettlõikeid. Kogus olevatel kunstiteostel on kujutatud laevu, rannarahva elu ning kalapüüki, meresõjandust, sadamavaateid ja tuletorne.

Kogus olevate kaptenipiltide (s.o kapteni tellitud õli- ja akvarellmaal oma laevast) kolleksioon on teadaolevalt ainus sellelaadne Eestis. Kaptenipildid on oma olemuselt pilddokumendid, mis lisaks esteetilisele väärtusele annavad ülevaate laevatüüpidest 19. saj keskpaigast kuni 1930. aastateni. Kaptenipiltidele lisab väärtust, et maaliliik on omane teatud ajastule ning seda tänapäeval ei viljeleta. Isikuga seotud kaptenipiltidest väärivad esiletoomist merendustegelase M. Mei ja kapten O. Olssoni maalid.

Kogu sisaldab hulgaliselt merendustegelaste ja teiste elualade esindajate eksliibrised aastatest 1960–1970. Eksliibris kui märk eneseväljendusest omab erinevaid tähendusi ja annab teavet omaniku kohta. Nõukogude perioodi eksliibrise kujundus on ajale tüüpiline, palju on kasutatud merendustemaatikat, mida võib osaliselt seostada ka vabadusihalse ja rahvusromantikaga. Kunstikogu üldseisund on rahuldav. Kogu on senini uuritud osaliselt ja selle põhjal on koostatud näitusi kaptenipiltidest.²⁵

4.5.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Meremuuseumi kunstikogu täiendamisel on esmaseks kriteeriumiks olnud informatiivsus, seejärel kunstiline väärtus.
2. Muuseum ei kogu merenduslikke eksliibriseid, rannamaastikke ja merd kujutavaid kunstiteoseid, Nõukogude perioodi graafilisi lehti ja joonistusi, mis kujutavad meresõjandust, rannarahva eluolu ja purjesporti.
3. Valikuliselt on kogu vaja täiendada kaptenipiltidega, meremeeste ja merendustegelaste portreedega, meremeeste eluolu kajastavate kunstiteostega ja sadamavaadetega.
4. Kogu on vaja täiendada väliseesti kunstiga, millel on kujutatud väliseestlastele kuulunud laevu.
5. Kogu vajab täiendamist tänapäevaste laevamaalidega.

²⁵ Pärna, A. Merenduslik eksliibris Eestis. – Eesti Meremuuseumi toimetised 5. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2006, lk 71–77.

4.6. Merekaardikogu

4.6.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Merekaardikogus on 1.01.2021 seisuga 1685 museaali. Kogu üldseisund on rahuldav. Enamik meremuuseumi kaardikogusse kuuluvatest kaartidest on Läänemere kaardid. Merekaartide kõrval on kogus esindatud ka jõekaardid ning üksikud maakaardid. Ühe suurema tervikkollektsiooni kaardikogus moodustavad merekaardid aastatest 1970–1980. Palju on saksakeelseid merekaarte aastatest 1981–2000. Arvestataval hulgal on jõekaarte Jenissei laevateedest 1911. aastast ja maailmamere kaarte 1970–1990. Kogu sisaldab ka tuntud Eesti merendustegelastele, näiteks kapten Ivan Randmetsale ja kapten William Dampfile kuulunud kaarte. Ajalooliselt huvipakkuvad on praktilises kasutuses olnud merekaardid, millele on käsitsi tehtud täiendavaid märkmeid või jooniseid.

Merekaartide kogu inventuurijärgne analüüs valmis 2020. aastal.²⁶ Põhjalik merekaartide kogu on Rahvusarhiivil ja Eesti Rahvusraamatukogul, 2023. aastal on plaanis koostada meremuuseumi merekaardikogu ning Eesti Rahvusraamatukogu merekaardikogu võrdlev analüüs.

4.6.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogu täiendamisel lähtutakse piirkondlikkusest, keskendudes peamiselt Läänemere regioonile ja Eestist pärit maadeavastajate või ümbermaailmasõitjate kasutuses olnud merekaartidele.
2. Nõukogude perioodi merekaarte kogutakse valikuliselt.
3. Kogu täpsem täiendamisvajadus on esitatud muuseumi kogumisplaanis.

4.7. Fondiraamatukogu

4.7.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Fondiraamatukogus on 1.01.2021 seisuga 2789 museaali. Kogu on läbi uurimata, 2022. aastal valmib kogu sisuline analüüs. Kogu ei digiteerita, kuna raamatute digiteerimisega ja digifailide säilitamisega tegeleb Eesti Rahvusraamatukogu.

Fondiraamatukogu sisaldab teabekirjandust, õpikuid ja käsiraamatuid merenduse ja kalanduse, laeva- ja paadiehituse, purjetamise ning meresõjanduse kohta. Samuti on kogus aastaraamatuid, kalendreid, registreid, perioodikat ning navigatsiooni-, kartograafia- ning hüdrograafiaalast kirjandust. Lisaks sellele on kogus merendusosalast ilukirjandust, reisikirju, laevadele ja organisatsioonidele kingitud albumeid ja raamatuid.

4.7.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Eesti Rahvusraamatukogus säilitatakse kogu Eestis ilmunud ja Eesti kohta käivat

²⁶ Silmet, E. Merekaartide kogu analüüs, 2020. Käsikiri Eesti Meremuuseumi valduses.

kirjandust, mistõttu muuseumi kogumistegevus on väga valikuline.

2. Kogu täiendatakse väljaannetega, mis on vajalikud kogu terviklikkuse seisukohalt.
3. Kogusse võetakse autorite pühendustega merenduslaseid raamatuid ja trükiseid.
4. Fondiraamatukogu täiendatakse muuseumile annetatavate tuntud merendustegelaste raamatukogudesse kuuluvate merendusteemaliste raamatutega, kui vastavaid eksemplare kogus enne ei ole.

4.8. Väärismetallikogu

4.8.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Väärismetallikogus on 1.01.2021 seisuga 80 museaali. Kogu on kujunenud juhukogumisel merendusega seotud isikute kollektsioonide osana. Enamik museaale on muuseum omandanud passiivse kogumise käigus.

Haruldased on 1930. aastatest pärit allveelaeva Lembit komandöri kullast mansetinööbid, kaugsõidupurjetamise karikad ja mudel vahilaevast Pikker. Kolmandiku kogust moodustavad teenetemärgid, neist 65% on Nõukogude perioodist.

Väärismetallikogus on esindatud ka faleristilised esemed (märgid, käeketid), mis on seotud merehariduse või mereväega. Kogu sisuline analüüs valmib 2021. aastal.

4.8.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadused

1. Väärismetallikogu täieneb passiivse kogumise kaudu.
2. Muuseum kogub väärismetallist esemeid, mis seostuvad kogumiskavas määratletud prioriteetsete teemadega.

4.9. Auviste kogu

4.9.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Auviste kogus 31.12.2020 seisuga 95 museaali. Auviste kogu materjal paikneb DVD-del, VHS-kassetidel ja välistel kõvaketastel. Kogu väärtuslikuma osa moodustavad meremuuseumi välitöödel kogutud intervjuud Lääne- ja Põhja-Eesti sadamates aastatel 2013–2015.

4.9.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogu täieneb peamiselt meremuuseumi välitööde käigus talletatud audiovisuaalse materjaliga.

4.10. Veesõidukite kogu

4.10.1. Kogu kirjeldus ja uurimisseis

Veesõidukite kogus on 1.01.2021 seisuga 26 museaali. Kogu on moodustatud 2003. aastal, sellesse kuuluvad jahid, jääpurjekad ja paadid, aga ka vesilennuki Short 184 koopia.

Veesõidukite kogu väärtuslikem eksponaat on Maasilinna laevavrakk, mis on leitud 1985. aastal Saaremaalt. Seoses Lennusadama ekspositsiooni koostamisega koguti ja korrastati 30% veesõidukite kogust. Ühte meremuuseumi veesõidukite kogus olevat jahti on avalikkusele meremuuseumi toimetistes tutvustanud Tiit Einberg.²⁷

4.10.2. Spetsiifilised täiendamispõhimõtted ja täiendamisvajadus

1. Kogu täiendamine lähtub muuseumi prioriteetsetest kogumisteedadest ja muuseumi säilitamistingimustest.
2. Täpsem täiendamisvajadus selgub peale kogu analüüsi koostamist.

5. Kogude täiendamise protseduur

5.1. Kogumistöö planeerimine ja läbiviimine

Muuseumi kogude täiendamist koordineerib peavarahoidja ning selle eest vastutavad teadurid ja koguhoidjad koostöös kogude täiendamise komisjoniga. Aktiivset kogumistööd planeeritakse, arvestades muuseumi prioriteetsete kogumisteedadega ning uurimis- ja näitustegevusest tuleva sisendiga. Kogumistööd planeeritakse kolme aasta lõikes ja täpsustatakse igal aastal muuseumi tööplaanis. Väljaspool aktiivseid kogumistöö plaane toimub passiivne kogumine.

Museaali dokumenteerimiseks vajaliku info kogub ja esitab peavarahoidjale või kogude täiendamise komisjonile vastava objekti koguja, eelregistreerija või vastava kogu hoidja. Koguja ülesandeks on talletada esmane informatsioon kogutava objekti kohta. Kui kogujal on kahtlus, et objekt ei vasta kogumispoliitikas sätestatud tingimustele, kaasatakse kogumisprotsessi kogude täiendamise komisjon.

5.2. Museaalide omandamise viisid

5.2.1. Annetamine

Annetamiseks loetakse juriidilist protsessi, mille käigus antakse eseme omandi- ja kasutusõigus muuseumile. Muuseum võib kasutada museaali temale soovitud viisil, muuseumitöö põhimõtteid arvestades. Muuseum täidab vastuvõtuakti, kus annetaja kinnitab oma allkirjaga, et on eseme loovutanud täielikult tagastamise kohustuseta ning on nõus muuseumi esitatud tingimustega. Muuseum ei ole kohustatud kõiki annetusi vastu võtma.

5.2.2. Ostmine

Ostmiseks loetakse juriidilist protsessi, mille käigus eseme omandi- ja kasutusõigus

²⁷ Einberg, T. „Hai“ klassi jahid Eestis. – Eesti Meremuuseumi toimetised 4. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2004, lk 75–82.

antakse muuseumile pärast ostu hüvitamist. Vastuvõtutingimused on samad, mis annetuse korral. Hind määratakse üldjuhul läbirääkimiste teel, arvestades eseme kultuuriloolist väärtust.

5.2.3. Museaalide hoiuleandmine

Hoiuleandmise lepingu järgi antakse ese muuseumi valdusse, kuid omandiõigus jääb üleandjale. Muuseum võtab esemeid hoiule vaid erandjuhtudel, kui muuseum on kultuuriväärtuslikest originaalesemetest huvitatud eksponeerimise või uurimise eesmärgil või kui hoiuleandja on nõus hüvitama esemete säilitamisega seotud kulud.

Hoiule antud kultuuriväärtusega asju ei arvata muuseumikogusse ja nende üle peetakse arvestust kultuuriministeeriumi kehtestatud korras. Hoiule ei võeta esemeid, mis ei vasta muuseumi tegevussuundadele ja mille säilimist muuseum tagada ei suuda.

5.3. Museaalide vastuvõtmine

Muuseumikogu täiendamise seotud küsimused otsustab peavarahoidja koos muuseumikogu täiendamise komisjoniga, vajaduse korral kaasatakse eksperte. Museaali vastuvõtmise kinnitab juhatuse liige. Muuseumikogude täiendamine lähtub kogumispoliitikast.

Iga objekti vastuvõtmise puhul kaalutakse selle kultuuriväärtust käesolevas kogumispoliitikas toodud kriteeriumide alusel ning võimalusi eset hoiustada ja säilitada. Kõrge kultuuriväärtusega esemete ja muude materjalide puhul, mis ei vasta kogumispoliitikas toodud kogumise põhimõtetele, teeb muuseum ettepaneku selle üleandmiseks sobivale mäluasutusele ning informeerib vastavat mäluasutust ettepanekust. Muuseumitöötaja ei ole volitatud ainuisikuliselt ilma peavarahoidja ja/või muuseumikogu täiendamise komisjoni teadmata ja nõusolekuta andma siduvaid lubadusi objektide vastuvõtmise kohta muuseumisse. Üksikasjalikumalt määrab museaalide vastuvõtmise museaalide arvelevõtmise kord ning muuseumisisest tööjaotust reguleerivad töötajate ametijuhendid.

5.4. Muuseumikogu ümberkomplekteerimine ja museaalide kogust väljaarvamine

Kogude analüüside koostamise järel on vajalikud mõningad alakogudevahelised museaalide ümbertõstmised. Museaalide väljaarvamine muuseumikogust toimub muuseumiseaduses sätestatud alustel.